

Nr 110

Av herrar **Bengtson** och **Wolgast**, *om pensionsförbättring för viss personal, som tjänstgör i för pensionerade underofficerare avsedda arvodesbefattningar vid försvaret.*

Inom försvaret finns en efter uppnådd pensionsålder alltjämt i ständig tjänstgöring varande grupp av personal som intar en avgjord särställning jämfört med andra fall där det förekommer att pensionsavgångna tages i anspråk för fortsatt tjänst. Den åsyftade gruppen i särställning är den personal som tjänstgör i arvodesbefattningar inom försvaret avsedda för pensionerad personal. Gruppen härleder sig från rullföringsväsendets nyorganisation i 1900-talets början, då i försvarets stat och personalförteckningar uppfördes befälhavare med biträden vid rullföringsområdena, i regel kaptener resp. fanjunkare, således personal med den tidiga pensionsåldern av 50 år. De hade utöver den redan intjänade pensionen ett visst arvode som egentlig ersättning för utfört arbete. Då befattningarna i fråga under alla förhållanden skulle upprätthållas innebar detta ytterligare utnyttjande av pensionerade en ej ringa besparing för statskassan. Samma besparingsmöjlighet började i ökad utsträckning användas i och med 1925 års försvarsbeslut, då arvodesbefattningar inrättades jämväl vid truppförband (mot-svarande), staber och förvaltningar, och ytterligare utökningar har sedermera ägt rum i och med 1936 och 1942 års försvarsbeslut. Genom tillkomsten i olika sammanhang av dessa arvodesbefattningar har behovet av aktiv personal inom försvarsorganisationen i samma mån kunnat begränsas. Samtliga arvodesbefattningar har i fråga om tjänsteuppgifter m. m. ingående prövats såväl i försvarsutredningarna och vederbörliga propositioner som i samband med riksdagens beslut och efter hand som de tillkommit införts i försvarets personalförteckningar, där de förekommer år efter år på samma sätt som den aktiva personalens beställningar. Praktiskt taget samtliga arvodesbefattningar för underofficerare har också under det senaste årtiondet ingående granskats och omprövats av statens organisationsnämnd och därvid befunnits fullt likvärdiga med befattningarna för motsvarande personal på aktiv stat.

Arvodesbefattningarnas fasta natur och ställning inom försvarsorganisationen bestyrkes icke minst av uttalanden i olika propositioner där tid efter annan arvodespersonalens förhållanden varit föremål för förslag. År

1942 blev förhållandena ingående prövade och tillrättalagda enligt en rekommendation av försvarsberedningen (prop. 210/1942, sid. 48), som efter att ha föreslagit omläggning av de för gruppen gällande avlöningsbestämmelserna anförde:

I samband med övergången till det ovan föreslagna arvodesystemet böra bestämmelser meddelas därom, att innehavarna av arvodestjänster skola tillsättas tills vidare med 3 månaders uppsägningstid, d. v. s. enligt grunder som extra ordinarie befattningshavare i statens tjänst.

I proposition 266/1942 (sid. 6) anfördes: »Såsom jag i nyssnämnda sammanhang framhållit böra å de enligt löneklass utgående arvodena — motsvarande nettolönen i vederbörlig löneklass och ortsgrupp — utgå rörliga förmåner enligt samma grunder som för lönegradsplacerade befattningar (på aktiv stat). Rörligt tillägg bör alltså beräknas å det i löneplanen angivna bruttolönebeloppet jämväl för arvodesinnehavare. Även i övrigt, såsom i fråga om rätt till semester, sjukvård m. m., böra gälla samma bestämmelser som för motsvarande befattningshavare på aktiv stat.»

Enligt dessa allmänna principer är det nuvarande arvodesinstitutet inrättat. Likheten mellan villkoren för extra ordinarie tjänstemän och för från aktiv stat pensionsavgångna innehavare av här ifrågakarande arvodesbefattningar är således särskilt poängterad.

Ursprungligen och fram till 1942 erhöll arvodespersonalen ett arvode utöver pensionen. Nämnda år infördes i och med ovan nämnd omläggning av avlöningsförhållandena ett arvode lika med lön enligt löneklass, för underofficerarnas i arvodesbefattning del i regel den senast uppburna lönen på aktiv stat, numera det stora flertalet i 22 löneklassen, löneplan 1, d. v. s. slutlöneklassen för bland annat fanjunkare, och ett fåtal, ungefär 5 procent, i 23 löneklassen. I och med detta system innehålles pensionen under tiden vederbörande är anställd i arvodesbefattning.

I och med 1952 års tjänsteförteckningsrevision för militär personal erhöll fanjunkare (motsv.) på aktiv stat en höjning av lönegradsplaceringen till lönegrad 19, vilket ledde till att slutlöneklassen för nämnda personal höjdes från 20 till 22, varmed tjänste- och familjepensionsunderlaget också bestämmes av denna sistnämnda löneklass. Bestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 1952.

Även underofficerare i arvodesbefattning erhöll samtidigt med att på aktiv stat varande uppflyttades den 1 juli 1952 en höjning av lönen från 20 till 22 löneklassen. Däremot har dessa äldre arvodesanställda ännu icke erhållit motsvarande högre tjänste- och familjepension. Pensionsfrågan för berörda grupp har emellertid blivit alltmera aktuell i mån av avgång från befattningarna och återgång till pension.

För en grupp pensionerade i arvodesbefattning är dock ifrågakarande höjning av pensionen redan beviljad i och med följande beslut den 9 oktober 1953 (äs, civildepartementet):

Kungl. Maj:t finner i anledning av de gjorda ansökningarna gott förordna, att beställningshavare vid försvaret, vilken uppnått för honom gällande pensionsålder efter den 30 juni 1952 men som senast sistnämnda dag med rätt till förtidspension avgått från sin beställning för tillträde av arvodesbefattning vid försvaret, avsedd för pensionerad personal, eller av annan icke pensionsberättigande anställning i statens tjänst, må — under förutsättning att han icke på egen önskan, grundad på annan anledning än sjukdom, frånträder sålunda erhållen anställning före 60 års ålder — åtnjuta tjänste- och familjepensionsrätt med tillämpning av pensionsunderlag som från och med den 1 juli 1952 gälla för den vid försvaret innehavda beställningen.

Den återstående gruppen är lika avgränsad. Den utgöres av från aktiv stat med ålderspension avgångna som hade tillträtt arvodesbefattning före den 1 juli 1952 och innehaft dylik befattning i oavbruten följd från tillträdet av ålderspension. Här bör i likhet med vad som är föreskrivet beträffande förtidspensionerade gälla att anställningen bibehållits till 60 års ålder. Gruppen kan ej komma att utökas eftersom envar som avgår med pension och tillträder arvodesbefattning efter den 1 juli 1952 vid avgång från befattningen har rätt till pensionsförmåner enligt de bestämmelser som gäller efter nämnda datum. Den gräns som utgöres av oavbruten tjänst efter pensionering fram till uppnådda 60 års ålder synes dock ej böra gälla beträffande arvodespersonal som avgår på grund av sjukdom eller som följd av försvarsorganisatoriska förändringar. Vidare bör beaktas att en eller annan ytterligare som icke har oavbruten tjänst torde böra prövas särskilt med hänsyn till att lämplig arvodesbefattning icke alltid funnits att tillgå omedelbart vid pensioneringen. De här berörda undantagen är dock ett fåtal. Frågan om deras pensioner torde kunna handläggas på administrativ väg, sedan riksdagen tagit ställning till principfrågan.

De som innehaft eller innehar arvodesbefattning i oavbruten följd från pensioneringen och fram till 60 och numera i flertalet fall 65 års ålder har därmed varit i försvarets tjänst oavbrutet i 40 à 45 år och vanligtvis ännu längre, i det militäranställningen plägar taga sin början vid 17—18 års ålder. Skäligheten i de framförda anspråken kan därför inte behöva ställas under debatt.

Om statsmakterna fortsättningsvis utsätter bland annat denna grupp av anställda för alltför restriktiv behandling kan detta knappast undgå att öva inflytande på dem som nu passerar pensionsåldersgränsen och normalt har att rekrytera försvarets arvodestjänster. Redan nu är rekryteringsläget för gruppen mycket hårt ansträngt, och varje ytterligare försämring därav kan äventyra hela systemets fortsatta tillämpning.

En närmare utredning angående antalet här ifrågavarande underofficerare i arvodesbefattning överlämnas direkt till vederbörande utskott.

Under hänvisning till det anförda får undertecknade hemställa,
att riksdagen måtte besluta enligt följande.

Före den 1 juli 1952 med ålderspension från beställning i dåvarande lönegrad Ma 5 avgången fanjunkare (mot-svarande), som vid nämnda tidpunkt innehade för pensions-nerad underofficer avsedd arvodesbefattning vid försvaret och hade innehaft dylik befattning i en följd från pensions-avgången, skall — under förutsättning att han icke på egen önskan, grundad på annan anledning än sjukdom, från-träder sådan anställning före 60 års ålder — från det han frånträtt eller frånträder arvodesbefattning erhålla tjänste-och familjepensionsrätt som om han hade avgått från be-ställning i lönegrad Ma 19.

Stockholm den 24 januari 1956

Torsten Bengtson

T. Wolgast
